

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI  
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN

**Trịnh Thị Thu**

**NGHIÊN CỨU KHU HỆ CÁ Ở MỘT SỐ VÙNG CỬA SÔNG CỦA  
TỈNH THANH HÓA**

Chuyên ngành: Động vật học  
Mã số: 9420101.03

**TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ SINH HỌC**

**Hà Nội - 2025**

Công trình được hoàn thành tại: Khoa Sinh học, Trường Đại học  
Khoa học Tự nhiên - Đại học Quốc gia Hà Nội.

Người hướng dẫn khoa học:

- PGS.TS. Hoàng Ngọc Thảo
- PGS.TS. Nguyễn Thành Nam

Phản biện: GS.TS. Nguyễn Quảng Trường; Viện Sinh học - Viện  
HLKH&CN Việt Nam.

Phản biện: PGS.TS. Nguyễn Phúc Hưng; Trường ĐH Sư phạm Hà  
Nội.

Phản biện: PGS.TS. Nguyễn Văn Quân; Viện Khoa học công nghệ  
Năng lượng và Môi trường - Viện HLKH&CN Việt Nam.

Luận án đã được bảo vệ trước Hội đồng đánh giá luận án tiến  
sĩ họp tại phòng 418 nhà T1, Trường Đại học Khoa học Tự nhiên -  
ĐHQGHN, vào hồi 09 giờ 00 ngày 11 tháng 07 năm 2025.

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam;
- Trung tâm Thư viện và Tri thức số, Đại học Quốc gia Hà Nội

## MỞ ĐẦU

### 1. Lý do chọn đề tài

Cửa sông là nơi chịu sự tương tác giữa môi trường nước biển và nước ngọt, hình thành môi trường nước lợ với sự pha trộn các tính chất của môi trường nước biển và nước ngọt nội địa. Các hệ sinh thái thủy sinh ở vùng cửa sông rất đa dạng và phong phú, như các vùng đất ngập nước, rừng ngập mặn, đầm phá,... có ảnh hưởng đến hoạt động sản xuất và phát triển kinh tế của vùng. Đây cũng là nơi tiếp nhận nguồn dinh dưỡng hữu cơ dồi dào từ các con sông cũng như được bổ sung từ biển, hỗ trợ cho sự sống của nhiều loại sinh vật khác nhau. Thực tế, vùng cửa sông ven biển được coi là vùng có năng suất sinh học cao vào loại bậc nhất với nguồn lợi thủy sản vô cùng phong phú. Tuy nhiên đây cũng là nơi rất nhạy cảm, dễ bị thương tổn bởi các tác động từ tự nhiên cũng như các hoạt động khác nhau của con người.

Thanh Hóa là tỉnh có diện tích 11.129,48 km<sup>2</sup>, lớn thứ 5 trong cả nước [5]. Có đường bờ biển dài, nhiều hệ thống sông lớn, nhỏ chảy qua đã tạo nên các vùng cửa sông phong phú, nguồn lợi thủy sản vô cùng to lớn như cửa sông Lạch Bạng, Lạch Trường, cửa sông Yên, cửa Hới, đóng góp quan trọng vào sự phát triển nghề cá của người dân địa phương. Tuy nhiên, những ảnh hưởng của môi trường tự nhiên như thiên tai, biến đổi khí hậu,... và các hoạt động kinh tế, xã hội của con người diễn ra đã có những tác động trực tiếp lên các hệ sinh thái tự nhiên, ảnh hưởng đến nguồn lợi đa dạng sinh học. Đối với các vùng cửa sông, bảo tồn và phát triển nghề cá một cách bền vững là một trong những yếu tố then chốt của phát triển kinh tế bền vững. Để làm được điều này, cần thiết phải có những

đánh giá chi tiết về hiện trạng nguồn lợi cá, cũng như xác định các loài cá kinh tế, cá quý, hiếm và có giá trị bảo tồn.

Cho đến nay, các nghiên cứu về cá ở các vùng cửa sông của Thanh Hóa còn ít được thực hiện. Chỉ có một số công trình nghiên cứu về khu hệ cá ở cửa Lạch Trường của Nguyễn Anh Tạo [70], cửa Hói của Dương Quang Ngọc [47], Nguyễn Xuân Huân và cs. [24]. Với bốn vùng cửa sông chính, trong đó có các cửa sông lớn như Cửa Hói, cửa Lạch Trường, cửa Lạch Bạng thì các nghiên cứu trên chưa đánh giá được tính đa dạng cũng như những đặc trưng của khu hệ cá cửa sông của tỉnh Thanh Hóa. Trên cơ sở đó, chúng tôi lựa chọn đề tài “Nghiên cứu khu hệ cá ở một số vùng cửa sông của tỉnh Thanh Hóa”.

## **2. Mục tiêu nghiên cứu**

- Xác định được thành phần loài và phân tích được tính đa dạng của khu hệ cá ở một số cửa sông của tỉnh Thanh Hoá.

- Phân tích được đặc điểm sinh học (sinh trưởng, dinh dưỡng, sinh sản) để đánh giá hiện trạng về độ tuổi và kích cỡ của một số loài cá có giá trị kinh tế ở KVNC.

## **3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu**

- Nghiên cứu tính đa dạng và cấu trúc thành phần loài cá ở KVNC; mô tả đặc điểm nhận dạng các loài.

- Phân tích đặc điểm sinh học và hiện trạng khai thác của năm loài cá có giá trị ở khu vực nghiên cứu.

## **4. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài luận án**

- Cập nhật và công bố danh sách gồm 249 loài cá ở một số vùng cửa sông của tỉnh Thanh Hóa, so sánh sự đa dạng với một số khu vực cửa sông ở Việt Nam.

- Mô tả đặc điểm hình thái cho 134 loài ghi nhận bổ sung cho KVNC.

- Cung cấp dẫn liệu về đặc điểm sinh học của năm loài cá có giá trị kinh tế, cụ thể các loài: cá Căng ong (*Terapon jarbua*), cá Đục bạc (*Sillago sihama*), cá Lợng sâu (*Nemipterus bathybius*), cá Mòi cò chằm (*Konosirus punctatus*) và cá Tráp vây vàng (*Acanthopagrus latus*).

## **5. Những đóng góp mới của luận án**

- Ghi nhận bổ sung 134 loài cho khu hệ cá ở KVNC, 65 loài cho khu hệ cá cửa sông ven biển tỉnh Thanh Hoá. Trong đó có loài *Cirrhimuraena orientalis* là loài đặc hữu của Việt Nam, 4 loài phân bố ở phía Bắc (*Atropus armatus*, *Trachurus japonicus*, *Epinephelus awoara*, *Nuchequula nuchalis*) và 1 loài có phân bố ở phía Nam (*Nemipterus marginatus*) cũng ghi nhận được ở KVNC.

- Cung cấp dẫn liệu về đặc điểm sinh học (đặc điểm về sinh trưởng, dinh dưỡng và sinh sản) của năm loài cá có giá trị kinh tế, trong đó dẫn liệu của loài cá Lợng sâu (*Nemipterus bathybius*) lần đầu tiên được công bố.

## **Chương 1. TỔNG QUAN TÀI LIỆU**

### **1.1. KHÁI QUÁT VỀ VÙNG CỬA SÔNG**

Vùng cửa sông được phân chia thành các phân bao gồm: phần đầu, phần trên, phần giữa, phần thấp và phần chuyển tiếp [68].

#### **1.1.1. Phạm vi của vùng cửa sông**

Trong phạm vi rộng lớn của vùng biển ven bờ bị ngọt hóa, xuất hiện hàng loạt sinh cảnh đặc sắc. Đó là các hệ cửa sông - chuỗi các đầm phá miền Trung - các sinh lầy ngập triều được phủ bởi rừng cây ngập mặn Nam Bộ - các vụng, vịnh nông ven bờ nhận lượng

nước ngọt từ các con sông, chúng là những dạng cửa sông tuy có những sai khác về mức độ tương tác sông - biển [68].

### **1.1.2. Đặc tính của vùng cửa sông**

Vùng cửa sông chịu sự tương tác giữa môi trường nước biển và nước ngọt, hình thành môi trường nước lợ với sự pha trộn các tính chất của môi trường nước biển và nước ngọt nội địa. Các hệ sinh thái thủy sinh ở vùng cửa sông rất đa dạng và phong phú, như các vùng đất ngập nước, rừng ngập mặn, đầm phá,... có ảnh hưởng đến hoạt động sản xuất và phát triển kinh tế của vùng. Đây cũng là nơi tiếp nhận nguồn dinh dưỡng hữu cơ dồi dào từ các con sông cũng như được bổ sung từ biển, hỗ trợ cho sự sống của nhiều loại sinh vật [68].

## **1.2. TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU**

### **1.2.1. Sơ lược tình hình nghiên cứu cá cửa sông trên thế giới**

Sơ lược tình hình nghiên cứu cá cửa sông trên thế giới từ trước tới nay về: thành phần loài, đặc điểm sinh học

### **1.2.2. Sơ lược tình hình nghiên cứu cá của Việt Nam và ở khu vực nghiên cứu**

Sơ lược tình hình nghiên cứu cá cửa sông ở Việt Nam từ trước tới nay về: thành phần loài, đặc điểm sinh học và tình hình nghiên cứu cá ở Thanh Hoá.

## **Chương 2. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU**

### **2.1. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI NGHIÊN CỨU**

Đối tượng nghiên cứu là thành phần loài cá thuộc 4 cửa sông Thanh Hóa gồm: cửa Lạch Trường, Cửa Hới, Lạch Ghép và Lạch Bạng.

Phạm vi nghiên cứu: các phần cửa sông chính và vùng biên ven bờ của các cửa sông thuộc KVNC: cửa Lạch Trường, Cửa Hới, cửa Lạch Ghép, Lạch Bạng.

## 2.2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

*Nội dung 1. Nghiên cứu đa dạng thành phần loài ở một số vùng cửa sông của tỉnh Thanh Hóa*

- Lập danh lục loài; xác định các loài quý, hiếm, có giá trị kinh tế và giá trị bảo tồn;

- Xác định cấu trúc phân loại học của khu hệ cá ở KVNC;

- Mô tả đặc điểm nhận dạng của các loài ghi nhận bổ sung cho KVNC.

- So sánh mức độ tương đồng về thành phần loài giữa khu hệ cá ở KVNC với một số vùng cửa sông, ven biển của nước ta; so sánh thành phần loài giữa các vùng cửa sông thuộc KVNC.

*Nội dung 2. Đặc điểm sinh học của 05 loài có giá trị kinh tế và bảo tồn ở KVNC*

- Xác định cấu trúc tuổi của quần thể cá;

- Đặc điểm hình thái cơ quan sinh sản theo nhóm tuổi;

- Xác định cường độ bắt mồi của cá;

- Xác định hệ số béo của cá;

- Xác định sức sinh sản tương đối và tuyệt đối của cá.

## 2.3. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

### 2.3.1. Điều tra thực địa

Kết quả của luận án chủ yếu dựa vào mẫu vật được thu thập qua các đợt khảo sát thực địa từ năm 2021 - 2023, tại các vùng cửa sông của tỉnh Thanh Hóa gồm: cửa Lạch Trường, Cửa Hới, Lạch Ghép và Lạch Bạng (hình 2.1).

Thời gian thu mẫu từ 10/2021 - 7/2023, bao gồm 07 đợt: đợt 1 (tháng 10/2021), đợt 2 (tháng 04/2022), đợt 3 (tháng 05/2022), đợt 4 (tháng 09/2022), đợt 5 (tháng 02/2023) và đợt 6 (tháng 05/2023) và đợt 7 (tháng 07/2023).

Ngoài ra, luận án còn tham khảo kết quả nghiên cứu về cá cửa sông ven biển Thanh Hóa của tác giả Dương Quang Ngọc năm 2007 [47], của Nguyễn Xuân Huân và cs. năm 2014 [24].

### **2.3.2. Phương pháp thu mẫu**

+ Mẫu được thu mua trực tiếp tại các thuyền nhỏ đánh bắt trong ngày tại các vùng cửa sông thuộc các địa điểm nghiên cứu: liên hệ với các hộ ngư dân chuyên đánh bắt ở các vùng cửa sông để thu mua mẫu.

### **2.3.3. Xử lý và bảo quản mẫu**

+ Mẫu thu về được rửa sạch tiến hành chụp ảnh, đánh số, xử lý và định hình bằng formalin 5 - 7%. Dùng ghim cố định mẫu, định hình các vây trên tấm xốp hoặc tấm cao su bằng dung dịch formon 7%.

### **2.3.4. Nghiên cứu phân loại học**

#### *2.3.4.1. Phân tích đặc điểm hình thái*

Phân tích đặc điểm hình thái của các loài theo các phương pháp khác nhau cho từng nhóm cá.

#### *2.3.4.2. Định loại các loài bằng phương pháp hình thái*

Định tên khoa học các loài bằng các tài liệu phân loại học trong nước và trên thế giới có liên quan đến đối tượng nghiên cứu.

Định loại theo tài liệu của FAO: Vol. 3, 4, 5, 6, 16 [97 - 100, 107].

Định loại theo tài liệu cá Việt Nam của các tác giả: Mai Đình Yên (1992) [91]; Nguyễn Văn Hào và Ngô Sỹ Vân (2001) [15];

Nguyễn Văn Hảo (2005) [13]; Nguyễn Văn Hảo và cs. (2015) [14]; Kottelat (2001, 2003) [114, 115]; Nguyễn Văn Lục và cs. (2007) [41]; Nguyễn Khắc Hùng (1991, 1993) [31, 32, 33]; Nguyễn Khắc Hùng, Nguyễn Nhật Thi (1992) [35]; của Nguyễn Khắc Hùng và cs. (2007) [34]; Nguyễn Hữu Phụng và Nguyễn Bạch Loan (1999) [60]; Nguyễn Hữu Phụng (1999, 2001) [57, 58]; Nguyễn Nhật Thi (1991, 2000) [78, 79]; Đỗ Thị Như Nhung (2007) [48]; Trần Đắc Định và cs. (2013) [9]; Seishi Kimura và cs. (2019) [132]; Đinh Công Khánh và cs. (2022) [36]; Tamura (2011) [134]; Kiparissis (2012) [112].

- Tên phổ thông được xác định chủ yếu theo “Danh lục cá biển Việt Nam” của Nguyễn Hữu Phụng và cs. (1994, 1995, 1997) [59, 61, 63]; Nguyễn Hữu Phụng và Nguyễn Nhật Thi (1994) [62]; Nguyễn Hữu Phụng (1999) [57].

Ngoài ra, các trang web <http://fishbase.org> [144] và trang website chính thức về nghiên cứu cá của FAO [141] cũng được sử dụng để tham khảo, tra cứu các thông tin liên quan và so sánh hình ảnh các loài cá đã định loại.

- Trình tự các bộ, họ được sắp xếp và cập nhật theo hệ thống phân loại của Eschmeyer (2024) [140]. Danh sách loài sắp xếp theo thứ tự anphabê.

#### 2.3.4.3. Phân tích sinh học phân tử

Sử dụng 11 mẫu cơ của các loài trong họ cá Mú ở KVNC gồm: HDU.466, HDU.471, HDU.481, HDU.556, HDU.2330, HDU.2791, HDU.2792, HDU.2795, HDU.2797, HDU.2798, HDU.2800 để phân tích trình tự nucleotit của đoạn gen *16S rRNA* ti thể.

Các mẫu DNA của các loài trong họ cá Mú ở KVNC được gửi phân tích tại Phòng thí nghiệm Sinh học phân tử, Trường Đại học Vinh và Trường Đại học Quốc Gia Hà Nội.

Nghiên cứu này chỉ thực hiện khâu sử dụng trình tự đoạn gen *16S rRNA* của các mẫu nghiên cứu đã được phân tích để so sánh tỉ lệ tương đồng với các trình tự gen tương ứng của cơ sở dữ liệu NCBI (GenBank) bằng chương trình BLASTn theo đường dẫn <http://www.ncbi.nlm.nih.gov> [143] để xác định loài.

*2.3.4.4. Phương pháp xác định các nhóm sinh thái cá, các loài quý, hiếm, có giá trị ở KVNC*

Các loài quý, hiếm, có giá trị kinh tế và giá trị bảo tồn được xác định theo các tài liệu: Sách Đỏ Việt Nam (2024), Tập 1. Động vật [87], Danh lục Đỏ IUCN (được cập nhật năm 2024) [142], Thông tư số 01/2011/TT-BNNPTNT “Về việc công bố Danh mục các loài thủy sinh quý hiếm có nguy cơ tuyệt chủng ở Việt Nam cần được bảo vệ, phục hồi và phát triển” [3], Danh mục các loài cá biển có giá trị kinh tế ở Việt Nam [85], Nghị định 37/2024 [4].

- Các nhóm sinh thái cá bao gồm: cá nước ngọt xâm nhập xuống vùng cửa sông, nhóm cá biển, nhóm cá cửa sông chính thức và nhóm cá di cư được xác định dựa vào các tài liệu của Vũ Trung Tạng (2009) [68], của Đặng Thị Thanh Hương (2023) [30] và theo Fishbase (2024) [144].

### **2.3.5. Phương pháp nghiên cứu đặc điểm sinh học**

#### *2.3.5.1. Khảo sát thực địa*

Thời gian thu mẫu được tiến hành từ tháng (02-11)/2023, Số lượng mẫu thu mỗi loài: 30 mẫu/quý. Mốc thời gian thu mẫu được thực hiện theo từng quý trong năm, tương ứng với các mùa khí hậu xuân, hạ, thu và đông trong năm (bảng 2.1).

### 2.3.5.2. Phân tích đặc điểm sinh trưởng của cá

+ *Xác định tương quan giữa chiều dài và khối lượng*: theo phương trình sinh trưởng của Bertverton - Holt:  $W = a.L^b$  [135].

Trong đó:

W: là khối lượng cá (g), L: là chiều dài toàn thân cá (mm), a: hằng số quan hệ, b: hệ số tương quan của khối lượng.

Dựa vào phương trình toán học thực nghiệm để tính các hệ số a, b theo phương pháp hồi quy tuyến tính.

- *Xác định tuổi lý thuyết của cá*

Sử dụng phần mềm LFDA (Length Frequency Data Analysis) [113]; nhằm phân tích tần suất chiều dài cá, để ước lượng các tham số tăng trưởng ( $L_\infty$ ,  $t_0$ , k) trong phương trình sinh trưởng von Bertalanffy (1952) [111]. Thông qua đó, giá trị tuổi lý thuyết t của một số loài cá ở KVNC, được xác định bằng phương pháp hồi quy ngược từ công thức:

$$L_t = L_\infty.[1 - e^{-k(t-t_0)}]$$

Trong đó:  $L_t$ : chiều dài cá có tuổi tại thời điểm t, (đơn vị là năm),  $L_\infty$ : chiều dài tối đa mà cá có khả năng đạt được (cm),  $t_0$ : là tuổi lý thuyết tại đó cá có chiều dài và khối lượng bằng 0,  $t_0$  thường gần bằng 0 và có giá trị âm (-), k: là hệ số sinh trưởng (1/năm).

### 2.3.5.3. Nghiên cứu về đặc điểm dinh dưỡng của cá

+ *Xác định cường độ bắt mồi của cá*: dựa vào sức chứa thức ăn trong ống tiêu hóa để đánh giá cường độ bắt mồi. Sức chứa tính theo độ no của cá. Xác định độ no dạ dày và ruột theo thang 5 bậc (từ bậc 0 đến bậc 4) của Lebedev [49].

+ *Xác định hệ số béo*: sử dụng cả hai phương pháp của Fulton (1902) và Clark (1928) để xác định hệ số béo của cá [111].

$$Q = (W/L^3).100 \quad (\text{Fulton})$$

$$Q_0 = (W_0/L^3).100 \quad (\text{Clark})$$

Trong đó: Q: Hệ số béo theo Fulton, Q<sub>0</sub>: Hệ số béo theo Clark, L: Chiều dài cá từ mút mõm đến hết tia vây đuôi dài nhất (mm), W: Khối lượng toàn thân cá (g), W<sub>0</sub>: Khối lượng cá bỏ nội quan (g).

#### 2.3.5.4. Nghiên cứu về đặc điểm sinh sản của cá

+ *Phương pháp hình thái*: quan sát hình thái và các giai đoạn phát triển của tuyến sinh dục của cá bằng mắt thường và kính lúp hai mắt theo quan điểm của Kiselevits (1923 [88]).

+ Kích thước thành thục, tham gia sinh sản lần đầu (Length at first maturity - L<sub>m50</sub>); được tính bằng phương pháp hồi quy lặp phi tuyến tính, dựa trên tỉ lệ thành thục sinh dục theo nhóm chiều dài, tính bằng công thức của King [111].

$$P = (1/(1+e^{-r.(L - L_{m50})}))$$

Trong đó:

P: tỉ lệ thành thục sinh dục; L: chiều dài từ mút mõm đến chẻ vây đuôi của cá (mm); L<sub>m50</sub> là chiều dài của cá mà ở đó có 50% số cá thể tham gia sinh sản lần đầu, đạt giai đoạn CMSD từ giai đoạn III trở lên; r là hệ số của phương trình.

+ *Xác định sức sinh sản*: cân và đếm số lượng trứng trong buồng trứng cá cái giai đoạn IV bằng cân tiểu li, độ chính xác đến 0,01 gam, để xác định sức sinh sản tương đối và sức sinh sản tuyệt đối của cá theo công thức:

$$\text{Sức sinh sản tuyệt đối: } T = x.W_t$$

$$\text{Sức sinh sản tương đối: } t = (T/W) \quad [49].$$

Trong đó:

T: Sức sinh sản tuyệt đối, t: Sức sinh sản tương đối (trứng/g),  
W<sub>i</sub>: Khối lượng buồng trứng (g), W: Khối lượng cơ thể cá (g), x: Số  
trứng có trong một gam của buồng trứng.

### **2.3.6. Xử lý số liệu và phân tích thống kê**

- Số liệu hình thái (các chỉ số đo, đếm) các loài được xử lý bằng phương pháp thống kê sinh học trên phần mềm Microsoft excel 2016, gồm giá trị trung bình, min, max. Tính phương trình sinh trưởng của Beverton - Holt và kích thước sinh sản lần đầu  $L_{m50}$  bằng ứng dụng Mathway [145].

Để đánh giá sự tương đồng về thành phần loài cá cửa sông ven biển Thanh Hóa với một số khu hệ cá khác, tác giả sử dụng phần mềm Past Statistics (Hammer et al. 2001) [106]. Số liệu được mã hóa theo dạng có mặt (1) và không có mặt (0). Chỉ số Sorensen - Dice được sử dụng để so sánh, giá trị Bootstrap 1.000 lần nhắc lại, với khoảng tin cậy là 100%.

Công thức tính chỉ số Sorensen-Dice:  $d_{jk} = 2M / (2M + N)$

Xử lý số liệu về đặc điểm sinh học: các giá trị trung bình, độ lệch chuẩn của các số liệu về đặc điểm sinh trưởng, sinh sản, dinh dưỡng của cá được xử lý theo phương pháp thống kê trên phần mềm Microsoft excel 2016; tuổi lý thuyết của cá sử dụng phần mềm LFDA.

## **Chương 3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN**

### **3.1. THÀNH PHẦN VÀ CẤU TRÚC ĐA DẠNG LOÀI CÁ Ở KHU VỰC CỬA SÔNG THUỘC TỈNH THANH HÓA**

Căn cứ vào kết quả phân tích đặc điểm hình thái của 517 mẫu vật đã xác định được 190 loài ở KVNC.

Căn cứ vào kết quả so sánh sai khác di truyền, xác định việc định danh các loài cá thuộc họ cá Mú - Epinephelidae bằng phương

pháp phân tích DNA đã xác định được 9 loài thuộc 2 giống trong họ cá Mú, trong đó giống *Cephalopholis* có 1 loài và giống *Epinephelus* có 8 loài.

Đồng thời kết hợp với kết quả nghiên cứu của Dương Quang Ngọc (2007) [47], Nguyễn Xuân Huân (2014) [24]. Tổng hợp lại các kết quả này, được thể hiện ở bảng 3.2. Danh lục thành phần loài cá ở khu vực cửa sông ven biển Thanh Hóa; tất cả các loài trong bảng 3.2. đã được kiểm tra, cập nhật lại tên khoa học, xác định các loài trùng nhau (tên đồng vật, synonym) theo Eschmeyer's catalog of fishes năm 2024 [140].

### **3.1.1. Thành phần loài khu hệ cá cửa sông ở KVNC**

Theo bảng 3.2, khu vực cửa sông Thanh Hóa có 249 loài cá thuộc 166 giống, 76 họ, 24 bộ. Trong đó có 190 loài thuộc 137 giống, 72 họ, 22 bộ thu được mẫu và phân tích; có 59 loài của hai nghiên cứu trước đây (2007, 2014) không gặp lại; có 40 loài trùng với nghiên cứu năm 2014; 41 loài trùng với nghiên cứu năm 2007. Ghi nhận 134 loài cho KVNC, 65 loài cho khu hệ cá cửa sông ven biển tỉnh Thanh Hoá; trong đó có loài cá Chình râu phương đông (*Cirrhimuraena orientalis*) là loài đặc hữu của Việt Nam. Các loài có phân bố phía Bắc ghi nhận ở KVNC gồm: cá Khế vây dài (*Atropus armatus*), cá Sông nhật bản (*Trachurus japonicus*), cá Mú gio (*Epinephelus awoara*) và cá Liệt gáy chám (*Nuchequula nuchalis*). Loài cá Đổng vạch xám (*Nemipterus marginatus*) có phân bố ở phía Nam cũng được ghi nhận ở khu vực nghiên cứu.

Theo bảng 3.2 và 3.3, trong tổng số 249 loài của khu hệ, 66 loài cá có giá trị kinh tế. Có 4 loài được ghi trong SĐVN (2024), thuộc mức độ nguy cấp cần được bảo vệ, gồm: cá Cháy thường (*Tenualosa reevesii*) ở bậc CR, cá Lượng vây đuôi dài (*Nemipterus*

*virgatus* ) ở bậc VU; 2 loài cá Lành canh đuôi phượng (*Coilia mystus*) và cá Bánh đường hai gai (*Eyvynnis cardinalis*) ở bậc suy giảm EN. Có 13 loài được ghi nhận trong Danh lục Đỏ IUCN (2024) thuộc các mức độ nguy cấp sau: 5 loài ở bậc NT là cá Trích nhâm (*Sardinella lemuru*), cá Khoai (*Harpadon nehereus*), cá Thu ầu (*Scomberomorus commerson*), cá Sòng nhật bản (*Trachurus japonicus*) và cá Nóc (*Takifugu ocellatus*); 3 loài ở bậc VU là cá Nhám răng chéch đầu nhọn (*Rhizoprionodon acutus*), cá Đuối bông mồm nhọn (*Telatrygon zugei*) và cá Đổng vạch xám (*Nemipterus virgatus*); 4 loài ở bậc EN là cá Lành canh đuôi phượng (*Coilia mystus*), cá Bóng đai (*Mugilogobius latifrons*), cá Tráp đen (*Acanthopagrus berda*) và cá Bánh đường hai gai (*Eyvynnis cardinalis*) và 1 loài ở bậc CR là cá Đù môi vàng (*Bahaba taipingensis*), tuy nhiên loài này không gặp lại trong đợt thực địa của nghiên cứu này.

Khu hệ cá ở KVNC có 5 loài nằm trong Danh mục các loài thủy sinh quý hiếm có nguy cơ tuyệt chủng ở Việt Nam cần được bảo vệ, phục hồi và phát triển. Cụ thể: có 4 loài ở bậc VU là các loài cá Đuối lồi (*Hemitrygon bennettii*), cá Mòi cò hoa (*Clupanodon thrissa*), cá Vền dài (*Megalobrama terminalis*) và cá Bóng bớp (*Bostrychus sinensis*); có 1 loài thuộc bậc EN là cá Lẹp hàm dài (*Thryssa setirostris*). Có 5 loài trong Danh lục các loài thủy sản nguy cấp, quý, hiếm theo NĐ37/2024 gồm: cá Cháo lớn (*Megalops cyprinoides*), cá Mòi cò hoa (*Clupanodon thrissa*), cá Mòi cò chằm (*Konosirus punctatus*), cá Mòi mồm tròn (*Nematalosa nasus*), và cá Cháy thường (*Tenualosa reevesii*).

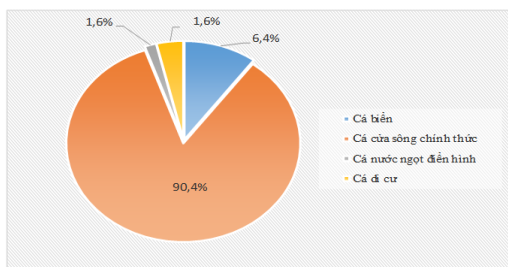
### 3.1.2. Cấu trúc thành phần loài theo các bậc taxon ở KVNC

Từ số liệu bảng 3.2 tỉ lệ % theo bậc họ, loài, giống của khu hệ cá KVNC được tổng hợp ở bảng 3.4 trong luận án.

Dựa vào phân tích cấu trúc các bậc taxon ở KVNC, có thể kết luận: khu hệ cá cửa sông Thanh Hóa mang đặc trưng chung, điển hình của khu hệ cá biển Việt Nam, đó là cá vùng biển nhiệt đới.

### 3.1.3. Xét theo cấu trúc bốn nhóm chính sinh thái cá

Số lượng các loài theo các nhóm sinh thái chính của khu hệ cá cửa sông ở KVNC được thể hiện ở bảng 3.5 và hình 3.1, với cấu trúc gồm 4 nhóm sinh thái chính: nhóm cá nước ngọt xâm nhập xuống vùng cửa sông, nhóm cá biển, nhóm cá cửa sông chính thức và nhóm cá di cư (kết quả cụ thể ở bảng 3.2).



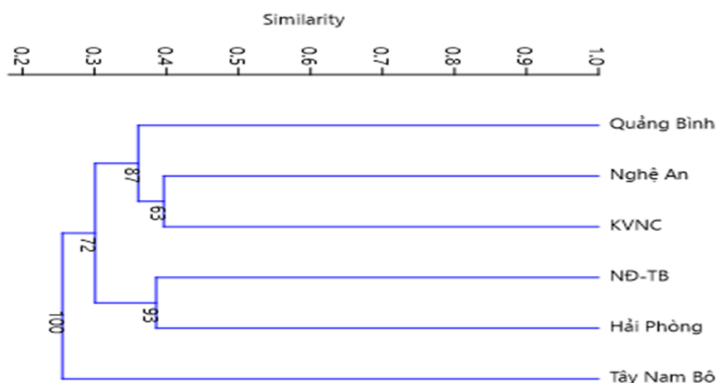
Hình 3.1. Biểu đồ các nhóm sinh thái chính của khu hệ cá cửa sông ở KVNC

Theo kết quả ở bảng 3.5 và hình 3.1 cho thấy: nhóm cá cửa sông chính thức chiếm tỉ lệ cao nhất, chiếm tới 90,4% so với các nhóm cá còn lại của khu hệ. Tiếp theo là nhóm cá biển chiếm 6,4%; hai nhóm cá di cư và nhóm cá nước ngọt cùng chiếm 1,6%.

Dựa vào xét cấu trúc 4 nhóm chính sinh thái cá, kết luận: khu hệ cá ở KVNC có đầy đủ đại diện các nhóm sinh thái đặc trưng của khu hệ cá cửa sông Việt Nam.

### 3.1.4. So sánh mức độ tương đồng về thành phần loài giữa khu hệ cá ở KVNC với một số khu hệ cá cửa sông ven biển ở nước ta

Kết quả so sánh được tổng hợp ở bảng 3.6 và hình 3.2. Kết quả cho thấy: khu hệ cá cửa sông ở KVNC nằm trong cùng một nhánh với khu hệ cá cửa sông Nghệ An (cửa Hội, cửa sông Mai Giang) và Quảng Bình (cửa sông Nhật Lệ); khu hệ cá cửa sông Hải Phòng (cửa sông Văn Úc) và Nam Định-Thái Bình (cửa sông Ba Lạt) nằm cùng một nhóm; khu hệ cá cửa sông miền Tây Nam Bộ là một nhánh riêng.



Hình 3.2. Sơ đồ tập hợp theo nhóm về sự tương đồng của khu hệ cá cửa sông ở KVNC với một số khu hệ cá khác (giá trị Bootstrap 1.000 lần nhắc lại)

### 3.1.5. Cấu trúc về thành phần loài của mỗi cửa sông thuộc KVNC trong đợt nghiên cứu này

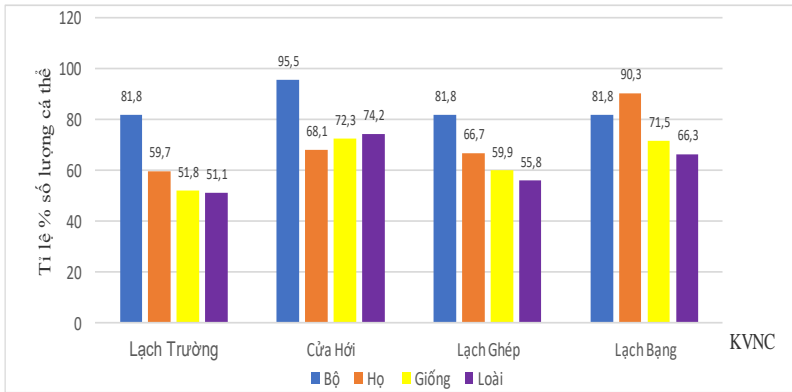
Bảng 3.7 là kết quả tổng hợp cấu trúc số lượng các bộ, họ, giống, loài ở 04 khu hệ cá cửa sông ở KVNC.

**Bảng 3.7. Cấu trúc số lượng các bộ, họ, giống, loài ở mỗi cửa sông thuộc KVNC (đợt nghiên cứu này)**

TT	Khu hệ cá	Bộ		Họ		Giống		Loài	
		SI	Tỉ lệ %	SI	Tỉ lệ %	SI	Tỉ lệ %	SI	Tỉ lệ %
1	Lạch Trường	18	81,8	43	59,7	71	51,8	97	51,1
2	Cửa Hới	21	95,5	49	68,1	99	72,3	141	74,2
3	Lạch Ghép	18	81,8	48	66,7	82	59,9	106	55,8
4	Lạch Bạng	18	81,8	65	90,3	98	71,5	126	66,3
<b>Tổng KVNC</b>		<b>22</b>	<b>-</b>	<b>72</b>	<b>-</b>		<b>-</b>	<b>190</b>	<b>-</b>

Qua kết quả phân tích ở bảng 3.7 và hình 3.3 cho thấy, khu vực cửa Hới có số lượng các bậc taxon đa dạng và phong phú nhất. Xếp thứ hai về mức độ đa dạng các bậc taxon là Lạch Bạng. Khu vực Lạch Ghép mang đặc trưng chung của khu hệ Cửa Hới và Lạch Bạng, nhưng thành phần loài kém phong phú hơn hai khu hệ kể trên. Khu vực Lạch Trường kém phong phú nhất, nét khác biệt của khu vực này với các khu vực còn lại là có nhiều loài cá di cư thuộc bộ Cá chình.

Kết quả cho thấy các họ Carangidae, Gobiidae, Epinephelidae, Engraulidae Dorosomatidae đều là những họ có thành phần loài chiếm ưu thế của các vùng cửa sông nói riêng, đồng thời cũng là đặc trưng của toàn khu hệ cá cửa sông ở KVNC nói chung. Đây cũng chính là các họ đặc trưng cho khu hệ cá cửa sông Việt Nam.



Hình 3.3. Biểu đồ cấu trúc số lượng các bộ, họ, giống, loài ở các khu hệ cá cửa sông ở KVNC (kết quả nghiên cứu này)

### 3.1.6. Nhận xét về đặc trưng quần xã cá cửa sông ở KVNC

- Quần xã cá cửa sông ở KVNC có đầy đủ đại diện đặc trưng của 4 nhóm sinh thái chính gồm: nhóm cá nước ngọt xâm nhập vào cửa sông, nhóm cá biển, nhóm cá cửa sông chính thức và nhóm cá di cư. Đồng thời cũng có đại diện các loài cá biển xâm nhập vào các thủy vực nội địa. Điều này cho phép kết luận, quần xã cá cửa sông ở KVNC mang đặc trưng điển hình của khu hệ cá cửa sông Việt Nam.

- Quần xã cá cửa sông ở KVNC có mức độ tương đồng cao nhất với khu hệ cá cửa sông tỉnh Nghệ An, tiếp đến là Quảng Bình, Nam Định - Thái Bình và Hải Phòng, khác với khu hệ cá các cửa sông miền Tây Nam Bộ.

- Xét riêng đặc trưng của từng cửa sông trong khu hệ cá ở KVNC: khu vực Cửa Hới có thành phần của các bậc taxon đa dạng và phong phú nhất. Xếp thứ hai Lạch Bạng; khu vực Lạch Ghép mang đặc trưng chung của khu hệ Cửa Hới và Lạch Bạng nhưng kém phong phú về các bậc taxon hơn hai khu hệ kể trên; khu vực Lạch

Trường kém phong phú nhất so với Cửa Hối, Lạch Ghép và Lạch Bạng.

### 3.2. MÔ TẢ ĐẶC ĐIỂM NHẬN DẠNG CÁC LOÀI GHI NHẬN MỚI Ở VÙNG CỬA SÔNG TỈNH THANH HÓA

Đối với nội dung mô tả hình thái, trong nghiên cứu này tác giả chỉ mô tả tóm tắt đặc điểm nhận dạng cho 134 loài ghi nhận lần đầu tiên cho KVNC. Việc mô tả loài chủ yếu dựa trên quan sát trực tiếp hình thái mẫu vật đã thu được, kết hợp tham khảo các tài liệu phân loại loài của các tác giả trong nước. Một số loài có đặc điểm sai khác so với các nghiên cứu trước đây cũng được đề cập đến.

### 3.3. ĐẶC ĐIỂM SINH HỌC VÀ HIỆN TRẠNG CỦA MỘT SỐ LOÀI CÁ Ở KVNC

Nghiên cứu một số đặc điểm sinh học của một số loài cá ở KVNC được tiến hành trong năm 2023. Các loài được lựa chọn thuộc cá có giá trị kinh tế, sản lượng khai thác cao, được người người dân ưa chuộng, tiêu thụ phổ biến ở địa phương.

#### **3.3.6. Thảo luận về đặc điểm sinh học của một số loài cá qua đó, đánh giá hiện trạng khai thác và đề xuất biện pháp khai thác, bảo vệ nguồn lợi cá ở KVNC**

##### *3.3.6.1. Thảo luận về một số đặc điểm sinh học*

- Về đặc điểm sinh trưởng:

+ Cấu trúc tuổi của một số loài cá được nghiên cứu khá đơn giản, có tuổi từ 0 - 3<sup>+</sup> (riêng cá Đục bạc từ 0 - 2<sup>+</sup>).

+ Phân tích tương quan chiều dài và khối lượng theo phương trình Beverton - Holt của 05 quần thể cá được chọn nghiên cứu một số đặc điểm sinh học ở KVNC, (ở bảng 3.49).

Các hệ số của phương trình cho thấy: hệ số tương quan  $R^2$  dao động từ (0,83 - 0,94) cho thấy số liệu thực nghiệm là đáng tin cậy, hằng số quan hệ a có giá trị rất thấp từ ( $2,9376.10^{-7}$  -  $1,422.10^{-4}$ ), hệ số tương quan của khối lượng b #3 dao động từ (2,54 - 3,67) cho thấy tất cả 05 loài ở KVNC đều tăng trưởng bất đẳng. Như vậy, tăng trưởng về kích thước và khối lượng của cá có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, 05 loài ở KVNC đều là tương quan thuận. Song qua đồ thị các hình 3.7, 3.14, 3.21, 3.28, 3.35 cho thấy: sự tăng trưởng về chiều dài và khối lượng của cá không đồng đều, ở giai đoạn đầu cá tăng nhanh về chiều dài còn giai đoạn sau cá tăng nhanh về khối lượng. Điều này hoàn toàn phù hợp với quy luật sinh trưởng và phát triển của cá [49].

- Về đặc điểm dinh dưỡng:

+ Cường độ bắt mồi của cá có liên quan chặt chẽ với độ tuổi và nhu cầu dinh dưỡng. Khi tuổi càng lớn, kích thước càng tăng nhất là khi cá bước vào giai đoạn sinh sản, cá cần chuẩn bị tích lũy dinh dưỡng cho quá trình sinh sản, thì độ no cũng tăng dần lên bậc cao hơn. Điều này hoàn toàn phù hợp với quy luật phát triển tự nhiên, của các loài động vật nói chung cũng như các loài cá nói riêng.

+ Hệ số béo của một số loài cá ở KVNC có đặc điểm cá cái có hệ số béo lớn hơn cá nhỏ và cá đực. Hệ số béo Fulton cao hơn hệ số béo Clark, sự chênh lệch này là do sự phát triển của các tuyến sinh dục và sức chứa thức ăn trong ruột, dạ dày của cá, khiến nội quan của cá chiếm khối lượng đáng kể so với toàn bộ khối lượng cá.

- Về đặc điểm sinh sản, ở KVNC các loài chủ yếu tập trung sinh sản vào mùa xuân và mùa hạ. Nghiên cứu sức sinh sản của cá cho thấy, giữa kích cỡ và số lượng trứng (sức sinh sản tuyệt đối) có mối quan hệ với nhau, cá càng lớn thì số lượng trứng càng nhiều.

Nhìn chung, sức sinh sản của cá phụ thuộc vào độ tuổi, kích thước và khối lượng cơ thể. Khi kích thước và khối lượng cá tăng lên thì sức sinh sản cũng tăng theo trong giới hạn của loài.

#### *3.3.6.2. Đánh giá hiện trạng cá được khai thác ở KVNC*

Qua nghiên cứu đặc điểm sinh học của một số loài cá ở KVNC, có thể thấy các loài cá khai thác ở KVNC có cấu trúc tuổi đơn giản, chủ yếu từ 0 - 3<sup>+</sup>. Tất cả 05 loài cá thực tế đều bị khai thác ở kích thước nhỏ hơn rất nhiều so với kích thước tối thiểu được phép khai thác ( $L_{m50}$ ) cũng như theo quy định tại Nghị định 37/2024 (bảng 3.50).

Điều này hoàn toàn bất lợi cho sự phát triển của quần thể cá tự nhiên, đồng thời chất lượng và giá trị thương phẩm của cá cũng sẽ không cao. Việc khai thác các cá thể cá nhỏ chưa đến tuổi sinh sản sẽ làm khả năng khôi phục quần đàn sẽ kém dần nguồn lợi cá sẽ bị suy giảm.

#### *3.3.6.3. Đề xuất một số biện pháp bảo vệ nguồn lợi cá*

- Cần tiếp tục nghiên cứu đặc điểm sinh học của các loài cá, trước tiên là các loài có giá trị kinh tế, giá trị bảo tồn để có biện pháp cụ thể, hiệu quả bảo vệ nguồn lợi cá, đặc biệt là quy định hạn chế khai thác khi cá đang trong mùa sinh sản.

- Cần nghiên cứu, bổ sung quy định về kích thước tối thiểu được phép khai thác đối với các loài cá, nhất là các loài cá kinh tế, quý, hiếm, có giá trị bảo tồn hiện nay chưa được quy định trong Luật thủy sản. Trên cơ sở đó thực hiện các biện pháp tuyên truyền, phổ biến cho ngư dân ở địa phương trong việc thực hiện các quy định về đánh bắt thủy hải sản. Đối với 5 loài cá nghiên cứu đặc điểm sinh học ở KVNC, kích thước tối thiểu được phép khai thác cụ thể như sau: cá Căng ong khai thác chiều dài từ 207,0 mm trở lên; cá Đục

bạc khai thác chiều dài từ 141,5 mm trở lên; cá Lượng sâu khai thác chiều dài từ 164,0 mm trở lên; cá Mòi cò chắm khai thác chiều dài từ 200,5 mm trở lên và cá Tráp vây vàng khai thác ở chiều dài từ 144,0 mm trở lên (bảng 3.50) .

- Hạn chế khai thác vào thời điểm trong mùa sinh sản của các loài như sau: cá Căng ong hạn chế khai thác từ tháng 1 đến tháng 6 (cá sinh sản cao nhất từ tháng 3 đến tháng 6); các loài cá Đục bạc, cá Lượng sâu, cá Mòi cò chắm và cá Tráp vây vàng cần hạn chế khai thác từ tháng 3 đến tháng 6 (bảng 3.51).

## **KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ**

### **KẾT LUẬN**

#### 1. Về đa dạng thành phần loài:

- Kết quả nghiên cứu ghi nhận khu vực cửa sông của tỉnh Thanh Hóa có 249 loài thuộc 166 giống, 76 họ, 24 bộ cá. Trong đó có 134 loài lần đầu tiên ghi nhận ở KVNC, 65 loài lần đầu tiên ghi nhận ở cửa sông ven biển tỉnh Thanh Hoá. Khu hệ cá KVNC có 21 loài cá quý, hiếm, có giá trị bảo tồn được ghi trong Sách Đỏ Việt Nam (2024), Danh lục Đỏ IUCN (2024), Thông tư số 01/2011/TT-BNNPTNT và Nghị định 37/2024/NĐ-CP của Chính phủ.

- Bộ Acanthuriformes chiếm ưu thế cao nhất về các bậc taxon với 20,8% tổng số loài, 19,9% tổng số giống và 22,4% tổng số họ so với 24 bộ cá đã ghi nhận ở KVNC.

- Khu hệ cá ở KVNC có đầy đủ đại diện các nhóm sinh thái đặc trưng điển hình của khu hệ cá cửa sông Việt Nam, với cấu trúc gồm bốn nhóm sinh thái chính: nhóm cá nước ngọt xâm nhập xuống vùng cửa sông, nhóm cá biển, nhóm cá cửa sông chính thức và nhóm cá di cư.

- So với một số khu hệ cá cửa sông ở Việt Nam: thành phần loài cá cửa sông ở KVNC có mức độ tương đồng cao nhất với khu hệ cá cửa sông tỉnh Nghệ An, tiếp đến là Quảng Bình, Nam Định - Thái Bình và Hải Phòng, khác với khu hệ cá các cửa sông miền Tây Nam Bộ.

- Đã mô tả đặc điểm nhận dạng về hình thái của 134 loài bổ sung cho KVNC.

2. Về đặc điểm sinh học của 05 loài (*Terapon jarbua*, *Sillago sihama*, *Nemipterus bathybius*, *Konosirus punctatus*, *Acanthopagrus latus*):

- Cấu trúc tuổi và sự tăng trưởng: cá Căng ong có cấu trúc tuổi từ 0 - 3<sup>+</sup>; phương trình tăng trưởng von Bertalanffy có dạng:  $L_t = L_{318,0} \cdot [1 - e^{-0,99 \cdot (t+0,5)}]$ ; cá Đục bạc có cấu trúc tuổi từ 0 - 2<sup>+</sup>; phương trình tăng trưởng von Bertalanffy có dạng:  $L_t = L_{201,0} \cdot [1 - e^{-1,0 \cdot (t+0,89)}]$ ; cá Lượng sâu có cấu trúc tuổi từ 0 - 3<sup>+</sup>; phương trình tăng trưởng von Bertalanffy có dạng:  $L_t = L_{250,0} \cdot [1 - e^{-0,46 \cdot (t+0,78)}]$ ; cá Mòi cò chám có cấu trúc tuổi từ 0 - 3<sup>+</sup>; phương trình tăng trưởng von Bertalanffy có dạng:  $L_t = L_{240,0} \cdot [1 - e^{-0,46 \cdot (t+0,30)}]$ ; cá Tráp vây vàng có cấu trúc tuổi từ 0 - 3<sup>+</sup>; phương trình tăng trưởng von Bertalanffy có dạng:  $L_t = L_{310,0} \cdot [1 - e^{-0,52 \cdot (t+0,76)}]$ .

Ở cả năm loài, tăng trưởng về kích thước và khối lượng của cá có mối quan hệ chặt chẽ với nhau và là tương quan thuận.

- Đặc điểm dinh dưỡng: cường độ bắt mồi của cá có liên quan chặt chẽ với độ tuổi và nhu cầu dinh dưỡng. Khi tuổi càng lớn, kích thước càng tăng, độ no cũng dần tăng lên bậc cao hơn. Hệ số béo của hầu hết các loài ở cá cái lớn hơn cá nhỏ và cá đực; đồng thời hệ số béo tính theo Fulton luôn cao hơn hệ số béo Clark.

- Mùa sinh sản: cá Căng ong sinh sản tập trung từ tháng 01 - 06; các loài còn lại sinh sản tập trung từ tháng 03 - 06.

- Tất cả các loài cá được chọn nghiên cứu một số đặc điểm sinh học, đều đang bị khai thác ở kích thước nhỏ hơn nhiều so với kích thước tối thiểu được phép khai thác theo quy định.

### **KHUYẾN NGHỊ**

1. Cần nghiên cứu thêm về đặc điểm sinh học, sinh thái học của các loài làm cơ sở để bổ sung các quy định về thời gian, mùa vụ khai thác, kích thước tối thiểu của các loài cụ thể được phép khai thác, đặc biệt là các loài cá có giá trị bảo tồn và giá trị kinh tế cao ở địa phương.

2. Tích cực tuyên truyền cho người dân nâng cao ý thức khai thác đi đôi với bảo vệ và khôi phục nguồn lợi từ cá nhằm phát triển bền vững; phổ biến và quán triệt việc thực hiện các quy định (Nghị định 26/2019, Nghị định 37/2024) về khai thác nguồn lợi thủy sản, tránh khai thác tận thu, tận diệt dẫn đến nhiều loài có nguy cơ suy thoái quần thể các loài.

## CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN

1. **Trình T.T.**, Hoang N.T., Le T.H., Nguyen T.L., Dao T.H. (2022), “Distribution of *Nemipterus marginatus* (Valenciennes, 1830) (Nemipteridae, Perciformes) in the estuary and coastal areas of North Central, Vietnam”, *Check List* 18 (5): pp. 1127 - 1130.
2. **Trình T.T.**, Hoang N.T. (2023), “New records and updated list of species in Gobiidae in the Hoi estuary of Ma river, Thanh Hoa province, Vietnam”, *Check List* 19 (5), pp. 639 - 645. <https://doi.org/10.15560/19.5.639>.
3. **Trình Thị Thu**, Nguyễn Thành Nam, Hoàng Ngọc Thảo (2024), “Thành phần loài trong họ Cá cặng Terapontidae (Centrarchiformes) ở một số vùng cửa sông của tỉnh Thanh Hóa”, *Tạp chí khoa học, Trường Đại học Vinh, Tập 53(1A)*, tr. 5 - 16.
4. Hoang Ngoc Thao, Le Tran Ngoc Truc, Hoang Ngoc Thao Anh, Tran Thi Khanh Linh, Le Thi Quy, **Trình Thị Thu** (2024), “Distribution of *Epinephelus epistictus* (Temminck & Schlegel, 1843) (Perciformes: Epinephelidae) in the coastal areas of north central, VietNam”, *Tạp chí khoa học, Trường Đại học Vinh, Tập 53(2A)*, tr. 49 - 55.
5. Hoang Ngoc Thao, **Trình Thị Thu**, Nguyen Thanh Nam and Ho Anh Tuan (2024), “Gobiidae Fish Species Diversity in the Hoi Estuary of the Ma River, Thanh Hoa Province, Vietnam”, *Innovations in Biological Science, Vol. 3. Chapter 12. B P International*: pp. 152-168.